

Özel Gereksinim Grupları

Mehmet Bülent DENİZ

Mehmet Bülent Deniz

Özel Gereksinim Grupları

Proje

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Proje İzleme ve Değerlendirme Grubu

Fatma Özdoğan, Fethullah Haksöyler, İbrahim Biçici, Mustafa Turgut, Rahime Beder Şen, Semra Demirkan

Copyright

©2011, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının izni olmaksızın tamamı veya herhangi bir bölümü herhangi bir biçimde veya yöntemde, elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt olarak çoğaltılamaz, yayınlanamaz.

Proje Yürütücüsü

EDAM (Eğitim Danışmanlığı ve Araştırmaları Merkezi)

Proje Yönetmeni

Alpaslan Durmuş

Proje Koordinatörü

Murat Şentürk

Editör

Hatice Işılak Durmuş

Editör Yardımcısı

Aynur Erdoğan

Araştırma Asistanı

Merve Akkuş, Muaz Yanılmaz

Görsel Yönetmen

Nevzat Onaran

Grafik Uygulama

Ahmet Karataş, Nevzat Onaran

Kapak Fotoğrafı

© Dirk Houben - Fotolia.com

Fotoğraf

Fotolia, Halit Ömer Camcı

Çizgi

Fotolia, Hasan Aycın, Yahya Alakay

Redaksiyon ve Düzelti

Esin İnan, Ülkü Dilşad Sunar

Yapım ve Baskı Öncesi Hazırlık

EDAM Eğitim Danışmanlığı ve Araştırmaları Merkezi, Ferah Mah. Ferah Cad. Bulduk Sok. No: 1, 34692, Üsküdar, İstanbul
Tel/Faks: (+90 216) 481 30 23
edam@edam.com.tr - www.edam.com.tr

ISBN:

978-605-4628-32-2

İkinci baskı, İstanbul, 2012

AEP Uygulama ve Yayınlaştırma Projesi - 2012 kapsamında 30 çeşit ve toplamda 41.500 adet kitap basılmıştır.

Baskı

Nakış Ofset, Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, 2 ND 3 Topkapı / İstanbul
Tel: (+90 212) 613 8737

İletişim

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
Adres: Eskişehir Yolu Söğütözü Mah. 2177.
Sokak No: 10/A Çankaya / ANKARA
Tel : +90 (312) 705 55 00
Fax: (312) 705 55 99
www.aile.gov.tr

Dikkat!

Bu bölümde konu ile ilgili özellikle dikkat edilmesi gereken hususlar vurgulanmaktadır.

Atalarımız Ne Demiş?

Bu bölümde metni destekleyen ve konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayan atasözleri ve özlü sözler yer almaktadır.

Git, Araştır! Git, Başvur!

Bu bölümde ana metinde anlatılan konunun farklı bir yönünün ele alındığı ya da daha ayrıntılı bilgilerin edinilebileceği farklı kaynaklara işaret edilmekte; ayrıca konu ile ilgili başvurulabilecek bazı kurum ve kuruluşlar tanıtılmaktadır.

Biliyor muydunuz?

Bu bölümde ana metin ile bağlantılı ilgi çekici bilgiler ve ayrıntılar sunulmaktadır.

Sözlük

Bu bölümde metin içinde geçen ve anlaşılmasında zorluk çekilebilecek bazı kelime ve ifadelerin anlamları verilmektedir.

Bu kitap, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun 30/12/2011 tarih ve 269 sayılı kararı ile tavsiye edilen Aile Eğitim Programı (AEP) müfredatına uygun olarak hazırlanmıştır.

İçindekiler

4 Sunuş

6 Bir Gün Hepimiz Yaşlanacağız

18 "Engelli"nin Hakları

28 Şehit Yakınları ve Gaziler

38 Hükümlü Hakları

SUNUŞ

Sahip olduğumuz medeniyet mirası içinde aile kurumu öncü ve belirleyici bir değere sahiptir. Bu yapının daha yakından ele alınması, çözüm çabalarına yeni bir ufuk kazandıracaktır. Aile içinde tesis etmeye çalıştığımız karşılıklı hak ve sorumluluklar açısından, zengin bir kültürel mirasa sahibiz. Evrensel bir kurum olan aile, yapısal özellikleri, geçirdiği değişim evreleri, karşılaştığı sorunlar bakımından temel bir çözüm ünitesidir.

Toplumda en küçük ölçekli yaşam ünitesi olarak kabul ettiğimiz ailenin, fonksiyonlarını icra edememesi ülkeler için ağır sorun tablosunun habercisidir. Sağlıklı aile yapısı yalnız kendi üyeleri için değil, çevresi ve toplumu için de bir denge ve güven unsurudur. Bugün yaşadığımız ağır sorun tablosunun altında sorun çözme kabiliyetini kaybetmekte olan aile gerçeği vardır. Güçlü ve sağlıklı aile demek, varlığı ile gurur duyduğumuz çocuk nüfusun ve genç nesillerin huzur ve güven ortamında yetişmesi demektir. Fonksiyonlarını sürdüren aile, çocuğuna, gencine, kadınına, engellisine, yaşlısına sağlıklı bir ortamı sağlayan ailedir.

“Eğitim ailede başlar.” ilkesinden hareketle hazırlanan Aile Eğitim Programı, bilgi çağının gereklerine uygun olarak ailelerin yaşam kalitesini arttırmaya dönük önemli bir adımdır. Koruyucu ve önleyici bir sosyal politika hedefi olarak önem kazanan Aile Eğitim Programı, bilimsel bilgi desteği ile aile mutluluğunu arttırmaya dönük bir hizmet hamlesi olarak görülmelidir.

Yakın bir döneme kadar gelenekle taşınan bilgi ve deneyimler genç kuşakların aileye ilişkin bir bakış kazanması için yeterli görülmekteydi. Günümüzde artan bilgi ve iletişim imkânları eğitim ve öğretimde daha fazla seçenek sunmaktadır. Aile Eğitim Programı, yetişkinlerin gündelik hayata ilişkin hemen her türlü so-

ricularına cevap vermektedir. Program, sahip olduğu dinamik yapısı ile kendini yenileyerek ihtiyaçlara cevap verecektir.

Aile Eğitim Programı, program geliştirme ilkelerine bağlı kalınarak özgün bir süreçte geliştirilmiştir. Ülkemizde kendine özgü toplumsal ve kültürel şartları dikkate alınarak hazırlanan Aile Eğitim Programı, bu alandaki kurumsal birikimi esas almaktadır. Programın hazırlanmasında alanında uzman ve yetkin akademisyenlerin tecrübelerinden ve birikimlerinden yararlanılmıştır.

Hazırlık çalışmaları sürecinde aile eğitimiyle doğrudan veya dolaylı bir biçimde ilişkide olan kamu kurum ve kuruluşlarının, özel sektör temsilcilerinin ve sivil toplum kuruluşlarının tecrübelerinin yanında ailelerin ihtiyaç, beklenti ve talepleri de aynı şekilde belirleyici olmuştur.

Aile Eğitim Programı'nın geniş toplum kesimlerine ulaşması ve yaşam kalitemizi arttırması, hazırlık sürecinde olduğu gibi uygulama sürecinde de alanında yetişmiş; ailenin önemine, değerine inanan eğitimcilerin ve uzmanların gayretiyle mümkündür.

Programın hazırlık ve uygulama sürecinde rol alan akademisyen, uzman ve eğitimcilerimize yürekten teşekkür ediyorum.

Fatma ŞAHİN

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı

HUKUK

nite 1

Bir Gün Hepimiz Yaşlanacağız

Doğanın değişmez kanunu hepimiz için geçerli. Hepimiz doğduk, geliştik, okuduk, öğrendik, çalıştık... Ve hepimiz bir andan sonra yaşlı olarak anılacağız. Hukuk düzenimiz, toplumun temel direkleri olan yaşlılarımız için yaşamı kolaylaştıracak kimi düzenlemeler içermekte. Ayrıca kanunlarımız lmmzden sonrası için kendi irademizle kimi düzenlemeler yapabilmemize de imkn tanıyor.

Bu bölümde;

- emeklilik,
- bakım hizmetleri,
- miras düzenlemesi,
- aylık bağlanması

gibi yaşlının kanundan doğan hakları ele alınmaktadır.

Bir Gün Hepimiz Yaşlanacağız

Doğduk, Emekledik, Yrdk, Emekli Olduk

Emekli, görevli bulunduğu işlerde, belirli bir süreye ve yaşı kadar çalıştıktan sonra görevinden ayrılan ve kendisine belirli bir aylık bağlanan kişidir. Emekli olabilmek için gerekli olan çalışma süresi ve yaşı sınırı kanunlarla belirlenir.

Ülkemizde yaşıyan ve gerekli koşulları yerine getiren her birey, devletin sosyal güvenlik şemsiyesi olan Sosyal Güvenlik Kurumunun güvencesi altındadır. Ayrıca dileyenler, özel sigorta kurumları tarafından oluşturulan bireysel emeklilik sisteminden de yararlanabilmektedirler.

Yine bazı özel ve kamu kuruluşlarının bünyesinde sosyal güvenlik sistemi dışında vakıf, sandık vb. oluşumlar da bulunmaktadır. Sosyal güvenlik sistemine ek olarak bunlar da emeklilik yaşamını kolaylaştıracak olanaklar sağlayabilmektedirler.

Her ne isim altında ve hangi kuruluş tarafından organize edilirse edilsin tüm bu çabaların temel çıkış noktası aynıdır:

- Yaşlı insanımızın çalışma zorunluluğu olmaksızın yaşamını sürdürebilmesini sağlayacak geliri elde etmesi
- Sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanmasının sağlanması

Sosyal Güvenlik Kurumu daha önce farklı çalışma kesimlerine hizmet veren *SSK*, *Emekli Sandığı* ve *BAĞKUR*'un tek çatı altında toplanmış hâlidir.

Yaş 65...

Toplumumuzda 65 yaşa ulaşmış büyüklerimize ayrı bir saygı gösterilir. Devlet de 65 yaşın üzerindeki yurttaşlar için farklı ve yaşamı kolaylaştırıcı bazı düzenlemeleriyle bu saygıya katılmaktadır. İşte yaşlılar için sağlanan imkânlardan bazıları:

- Yaşlı aylığı
- Emlak vergisinden muafiyet
- Ulaşım araçlarında indirim

Farklı kamu kurum ve kuruluşları ile bazı özel kurumların uyguladıkları çeşitli kolaylıklar ve ayrıcalıklar da vardır. Örneğin Devlet Tiyatroları, 65 yaşın üzerindeki izleyicileri, ücretsiz ve protokole ayrılmış koltuklarda ağırlıyor.

Bireysel emeklilik sisteminden emekli olabilmek için en az on yıl prim ödemek ve 56 yaşını doldurmak gerekir. Bu koşulların yerine getirilmesi ile bireysel emeklilik sistemindeki kişi, biriken parasını dilerse toplu olarak alabilir, dilerse kendisine aylık bağlanmasını isteyebilir.

Kimlere 65 Yaş Aylığı Bağlanır?

- 65 yaşını doldurmuş,
- Kendisine kanunen bakmakla yükümlü kimsesi olmayan,
- Sosyal güvenlik kuruluşlarının herhangi birisinden hangi adla olursa olsun gelir veya aylık almayan,
- Nafaka geliri olmayan,
- Başkaca herhangi bir yerden geliri bulunmayan,
- Bu durumunu İl veya İlçe İdare Heyetleri'nden alacağı belgelerle kanıtlayan her Türk vatandaşı düzenli olarak aylık alabilir.

Yaşlılıkta Emlak Vergisinden Muaf Olmak için...

- 65 yaşını doldurmuş,
- Türkiye sınırları içinde brüt alanı 200 metrekareyi aşmayan tek meskene sahip olan,
- Hiç geliri olmayan veya emekli aylığından başka geliri olmayan her Türk vatandaşı emlak vergisinden muaftır.

Yaşlılıkta Ulaşım İndiriminden Yararlanmak

Belediyeler toplu taşıma hizmetlerinde yaşlılar için indirim uygulamaya yetkilidirler. Şehir içi ulaşım her belediyenin kendi yetkisinde ve işletmesindedir.

Oturduğunuz şehirdeki toplu taşıma hizmetinden ücretsiz veya indirimli yararlanıp yararlanamayacağınızı ilgili belediyeye sorarak öğrenebilirsiniz.

Devlet Demir Yolları, 60 yaşın üzerindeki için % 20 indirim uygulamaktadır.

Tiyatro, sinema, ulaşım, hava yolu ulaşımı, su tüketimi ve benzeri yüzlerce konuda yaşlılar için sağlanan kolaylık ve indirimleri, mal veya hizmeti satın aldığınız kuruluştan öğrenebilirsiniz.

Huzurevleri

Yaşlılar için temel sorunların başında bakımlarının sağlanması, sosyalleşmelerinin sürdürülmesi gelir. Kimsesi olmadığı için bakılamayan veya yakınlarının bakmadığı yaşlıların yanı sıra bakımı sağlansa bile yaşlılık nedeniyle sosyal ortamda bulunması olanaksız hâle gelen yaşlılarımız da bulunmaktadır. Yaşlı yurttaşlarımıza Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, huzurevleri ve rehabilitasyon merkezleri ile hizmet vermektedir.

Huzurevlerinden yararlanabilmek için şu şartlar gerekir:

- 60 yaş ve üzeri yaşlarda olmak
- Kendi gereksinimlerini karşılamasını engelleyecek bir rahatsızlığı bulunmamak

- Yeme, içme, banyo, tuvalet ve bunun gibi günlük yaşam etkinliklerini bağımsız olarak yapabilecek durumda olmak
- Ruh sağlığı yerinde olmak
- Bulaşıcı hastalığı olmamak
- Uyuşturucu madde ya da alkol bağımlılığı olmamak
- Sosyal veya ekonomik yoksunluk içinde bulunmak

Huzurevi yaşlı bakım ve rehabilitasyon merkezinden yararlanabilmek için ise şu şartlar gerekir:

- 60 yaş ve üzeri yaşlarda olmak
- Bedensel ve zihinsel gerilemeler nedeniyle özel ilgi, destek ve korunmaya, rehabilitasyona gereksinimi olmak
- Ruh sağlığı yerinde olmak
- Bulaşıcı hastalığı olmamak
- Uyuşturucu madde ya da alkol bağımlısı olmamak
- Sosyal veya ekonomik yoksunluk içinde bulunmak

Nereye Başvurabilirim?

Kendinizin ya da bir yakınınızın huzurevinde ikameti için;

- Bulduğunuz yerdeki huzurevi veya merkez müdürlüklerine,
- Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne,
- İlçe Sosyal Hizmetler Şube Müdürlüğüne,
- Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Genel Müdürlüğüne başvurabilirsiniz.

Başvuruda gerekli belgeler şunlardır:

- Dilekçe
- Vukuatlı nüfus kayıt örneği
- İkametgâh
- Gelir durumunu gösterir belge örnekleri
- Sağlık Kurulu raporu
- Sosyal çalışmacı tarafından düzenlenen sosyal inceleme raporu
- İl Müdürlüğünce düzenlenecek yoksulluk belgesi

Ölünceye Kadar Bana Bakar mısın?

Ölünceye kadar bakma sözleşmesi, bir kimsenin bir malın devri karşılığında, ölünceye kadar bakılmasını sağlayan bir hukuki işlemdir. Bu sözleşme ile birine ölünceye kadar bakma yükümlülüğü altına giren kişi, bu hizmetinin karşılığında bakmakla yükümlü olduğu kimsenin ölümü ile sözleşmede kararlaştırılan malın sahibi olur.

Ölünceye kadar bakma sözleşmesi yazılı şekilde yapılmalıdır.

Ölünceye kadar bakma sözleşmesi ile bir taşınmaz malın karşı tarafa devri kararlaştırılmış ise bu sözleşmenin tapu sicil müdürlüklerinde yapılması uygun olur. Tapu sicil müdürlüğünde yapılmamış ise bu durumda noterde yapılan sözleşmenin tapu sicil müdürlüğüne bildirilmesi ve tapu kaydına şerh koydurulması gereklidir. Bu, her iki tarafın haklarını garanti altına alan bir yöntemdir.

Ölünceye kadar bakma sözleşmesinde; bakılacak kişi, bakma yükümlülüğü altında olan kişinin ailesiyle birlikte yaşar.

Bakma yükümlülüğü altında olan kişi, baktığı kişiye uygun gıda, mesken vermekle, hastalandığında doktor getirmekle ve gereken özeni göstermekle yükümlüdür.

Ölüm Hak, Miras Helal...

Ölen kişinin ilk derece mirasçıları kendi çocuklarıdır. Ayrıca ölenin evlat edindiği kişi, evlilik dışı doğmuş çocuğu, tanıma veya hâkim kararı ile soy bağı kurulmuş olan çocukları da diğer çocukları gibi mirastan aynı oranda pay alır.

Ölen kişinin çocukları yoksa anne babası, anne babası yoksa büyükanne ve büyükbabası mirasta hak sahibi olurlar. Onlar da miras bırakandan önce ölmüşse kardeşleri veya kardeşlerinin çocukları mirasçı sıfatını kazanırlar.

Mirasçı bırakmaksızın ölen kimsenin tüm mirası devlete kalır.

Ölen Kişinin Eşi Varsa...

Bu durumda sağ kalan eş;

- ölenin çocukları ile birlikte mirasçı olursa mirasın dörtte birine,
- ölenin anne babası ile birlikte mirasçı olursa mirasın yarısına,
- ölenin büyükanne ve büyükbabası ile birlikte mirasçı olursa mirasın dörtte üçüne,
- hiçbiri söz konusu değilse mirasın tamamına sahip olur.

Mal Benim Değil mi? İstedığıme Bırakırım!

Kanunun öngördüğü mirasçı tablosu ve dağılımına ölenin müdahale etmesi mümkündür. Kişi vasiyetname yaparak mirasçı olmayan kişileri kendine mirasçı yapabileceği gibi kanuni mirasçısı olan bir yakınına da mirasından mahrum edebilir. Ancak bunlarla ilgili de kanunla belirlenmiş bazı sınırlar vardır.

Vasiyetname

15 yaşını doldurmuş ve ayırt etme gücüne sahip herkes vasiyetname yapabilir.

Kanuni mirasçuları olmayan bir kişi vasiyetname ile malvarlığının tamamı üzerinde düzenleme yapabilir. Kanuni mirasçuları var ise sadece onların kanun tarafından saklı payları dışında kalan kısım üzerinde düzenleme yapabilir.

Vasiyetname yapan kişinin;

- çocukları mirasçı ise onlara düşecek payın yarısı,
- anne babası mirasçı ise onlara düşecek payın dörtte biri,
- eşinin, çocuklar veya anne baba ile mirasçı olması hâlinde eşine düşecek payın tamamı, diğer hâllerde eşinin miras payının dörtte üçü kanunun koruması altındadır.

Yani vasiyetname, miras sözleşmesi ve benzeri tasarrufta bulunacak kimse yukarıda belirtilen payların dışında kalan malvarlığı için tasarrufta bulunabilir. Vasiyetname ile yeni mirasçı edinebilir veya mirasçılığı arasındaki pay dağılımına müdahale edebilir. Ancak bu paylara dokunamaz.

Vasiyetname aşağıdaki şekillerden herhangi biriyle yapılırsa geçerli olur:

- İki tanığın katılımı ile sulh hâkimi, noter veya kanunla yetki verilmiş diğer görevlilerin huzurunda *resmî* şekilde
- Yer ve tarih belirtilmesi, miras bırakan tarafından yazılmış ve imzalanmış olması şartıyla *el yazısı* ile
- Ölüm tehlikesi, salgın ya da bulaşıcı hastalık, savaş ve doğal afet gibi, vasiyetçinin yazılı vasiyetname düzenleyemeyecek koşullarda bulunması durumunda iki tanık önünde *sözlü* olarak

Mirastan ıkarma

Miras bırakan şu durumlarda mirasçısını mirasından tamamen mahrum edebilir:

- Mirasçı, miras bırakana veya miras bırakanın yakınlarından birine karşı ağır bir suç işlemişse
- Mirasçı, miras bırakana veya miras bırakanın ailesinin üyelerine karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerini yerine getirmemişse

“Emekliye Ne Gibi İmknlar Sağlanıyor?” konusu hakkında daha fazla bilgi için ayrıca bk. AEP İş Hayatı ve Hukuk kitabı, Sosyal Haklar ve Emeklilik bölümü.

E T K İ N L İ K L E R

Cümleleri Tamamlayalım

Aşağıdaki cümleleri tamamlayan en uygun seçeneği işaretleyin.

- 1 Bireysel emeklilik sisteminden emekli olabilmek için...
 - a) Sosyal Güvenlik Kurumuna başvurmak yeterlidir.
 - b) bireysel emeklilik hakkı kazanan kişi parasını aylık maaş olarak almak zorundadır.
 - c) en az on yıl prim ödenmiş olmalı ve kişi 56 yaşını doldurmuş olmalıdır.
- 2 Mirasçı bırakmaksızın ölen kimsenin tüm mirası...
 - a) devlete kalır.
 - b) kendisine yardımcı olan komşusuna kalır.
 - c) mirasçısı olmak için başvuran kimseye kalır.
- 3 Huzurevlerinden faydalanabilecek kişiler...
 - a) biraz kafasını dinlemek isteyen herkeştir.
 - b) 60 yaş ve üzeri yaştaki kimselerdir.
 - c) ruhsal problemlerinden dolayı kendisine bakılması gereken kimselerdir.
- 4 Vasiyetname düzenleyecek kimse...
 - a) eş ve çocukları gibi kanuni mirasçılarının kanuni paylarını da başkasına bırakabilir.
 - b) kanuni mirasçısı yoksa istediği kimseyi mirasçı olarak tayin edebilir.
 - c) 10 yaşında bile olsa ilerideki malları için şimdiden mirasçı atayabilir.

Boşlukları Dolduralım

Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri en uygun şekilde doldurun.

- 1, görevli bulunduğu işlerde, belirli bir süreye ve yaşa kadar çalıştıktan sonra görevinden ayrılan ve kendisine belirli bir aylık bağlanan kişidir.
- 2 Ölen kişinin ilk derece mirasçılarıdır.
- 3, bir kimsenin bir malın devri karşılığında, ölünceye kadar bakılmasını sağlayan bir hukuki işlemdir.
- 4 daha önce farklı çalışma kesimlerine hizmet veren SSK, Emekli Sandığı ve BAĞKUR'un tek çatı altında toplanmış hâlidir.

Kaçta Kaçı?

Ölen kişinin eşi hangi durumda mirastan ne kadar pay alır? Yazın.

- 1 Ölenin çocukları ile birlikte mirasçı ise:

- 2 Ölenin anne babası ile birlikte mirasçı ise:

- 3 Ölenin büyük anne ve büyük babası ile birlikte mirasçı ise:

- 4 Kendisinden başka mirasçı yoksa:

HUKUK

ünite 2

“Engelli”nin Hakları

Toplumun yüzde onunu zihinsel veya bedensel engelli bireyler oluşturuyor. Engelli bireylerin büyük kısmı doğuştan engelli, bir kısmı ise kaza ve benzeri nedenlerle engelli olarak yaşamını sürdürmek zorundalar.

Bu bölümde engelli bireyin;

- eğitim,
- rehabilitasyon,
- yardım alma

gibi kanundan doğan hakları ele alınmaktadır.

“Engelli”nin Hakları

Engelli olmak bir seçim değildir. Kimi insan doğuştan, kimiye geçirdiği bir kaza sonucunda yaşamına engelli olarak devam etmek zorundadır. Engelli bireyin engelinden çok, toplumun engelli bireyin yaşama tutunmasının önüne koyduğu engeller sorgulanmalıdır. Devlete ve engelsiz bireylere düşen görev, engelli bireyin yaşamını kolaylaştırmak, güzelleştirmek ve kalitesini arttırmaktır.

Engelli Kimdir?

Hukuk düzenimiz; “doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi”yi engelli olarak kabul etmektedir.

Engelli Bireyin Temel Sorunları

Engelli birey doğduğu andan itibaren eğitim, sağlık, rehabilitasyon, meslek edinme, istihdam, ulaşım vb. alanlarda birtakım sorunlarla karşılaşır. Kuşkusuz engellinin yaşam kalitesini arttırmak, engelli topluma en üst düzeyde bütünleştirmekten geçer. Bütünleştirmenin en üst düzeyde olması için engelli bireyin, kimsenin yardımına ve desteğine gereksinim duymadan yaşayabilmesi veya en az gereksinim duyabilecek şekilde yaşam koşullarının kendisine sağlanması gerekir. Bu koşulların oluşumu kentlerin mimari düzenlemesinden, engelliye iş olanaklarını sağlayan kanuni düzenlemelere kadar uzanabilecek bir dizi özel çalışma ve yaklaşımı içermektedir. Ancak hangi düzenleme yapılırsa yapılsın, *engellinin eğitimi* tüm bunların yaşama geçirilmesi için ön koşul niteliğindedir.

Engelli Bireyin Eğitimi

Engelli bireyin, taşıdığı zihinsel veya bedensel engeli nedeniyle eğitimden, diğer bireyler gibi yararlanabilmesi mümkün değildir. Engellinin eğitimi için özel önlemlerin alınması ve düzenlemelerin yapılması gereklidir.

Okul Öncesi Eğitim: Engelli bireyin okul öncesi dönemi için "erken çocukluk eğitimi" başlığı altında hizmet verilmektedir. Özel eğitim rehabilitasyon merkezleri ve ilköğretim kurumlarında özel eğitim gerektiren çocuklar için oluşturulan alt sınıflarda, engelli bireyin okul öncesi eğitimi sağlanmaktadır. Özel eğitim rehabilitasyon merkezleri, kamu kurumları bünyesinde olabildiği gibi özel kuruluş ve kişilerce oluşturulmuş, ücret karşılığında hizmet veren merkezler şeklinde de olabilir. Bu durumda, okul öncesi eğitim dönemine ilişkin alınan eğitim hizmeti bedelinin büyük bir kısmı, devlet tarafından karşılanmaktadır.

İlköğretim ve Ortaöğretim: Öğrenebilir düzeyde olduğu belirlenen engelli öğrenciler, diğer öğrencilerle birlikte aynı sınıfta eğitim görmektedirler. Bu öğrenciler için

5378 sayılı
Özürlüler Kanunu'na
göre; "hiçbir gerekçe ile
özürlülerin eğitim alması
engellenemez."

Zihinsel
engeli olan bireyler,
takvim yaşına göre
değil, gelişim yaşına göre
eğitim hizmetinin mu-
hatabı olurlar.

okulun rehberlik merkezleri tarafından destek sağlanır. Engelli öğrenciler, engelinin niteliğine göre bireysel sına-va tabi tutulurlar. Engelsiz öğrencilerle aynı sınıfta eğitim göremeyecek derecede engeli olan öğrenciler için her ilde, bir kısım ilköğretim okulunda oluşturulan özel sınıflarda eğitim sağlanmaktadır.

Yükseköğretim: Engelli üniversite öğrencilerinin eğitim yaşamlarını kolaylaştırmak

üzere YÖK bünyesinde *Özürlüler Danışma ve Koordinasyon Merkezi* kurulmuştur. Bu birim, araç gereç temini, özel ders materyallerinin hazırlanması, engellilere uygun eğitim, araştırma ve barınma ortamlarının sağlanması gibi konularda çalışma yapmaktadır. Engelli öğrenciler, Kredi ve Yurtlar Kurumuna bağlı öğrenci yurtlarından öncelikli olarak yararlanırlar. Ayrıca üniversitede eğitim hakkı kazanan engelli öğrencilere Başbakanlık tarafından burs verilmektedir.

Özürlü Sağlık Kurulu Raporu ve Rehberlik Araştırma Merkezi Yönlendirme Raporu alan zihinsel, ruhsal, görme, işitme ve ortopedik engelli çocuklar için Millî Eğitim Bakanlığı eğitim yardımı yapmaktadır. Bu ücret aylık olarak çocukların hizmet aldıkları özel eğitim kurumlarına ödenmektedir.

Özürlü Kimlik Kartı

Bireyin, devlet tarafından engellilere sunulan hizmetlerden yararlanabilmesi için engelli olduğunun belirlenmesi gereklidir. Bu belirleme sağlık kurulu raporunun alınması ile başlayan ve son olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından onaylanan bir dizi işlemin yerine getirilmesi ile mümkündür.

Gerekli işlem adımlarını tamamlayan ve özürlü kimlik kartını edinen engelli bireyin birçok alanda

farklı ve öncelikli hizmete ulaşması mümkündür:

- Özürlü oranı %70'in üzerinde olan bakiyaya muhtaç ağır engelli bireylerin yakınlarına aylık bir ücret ödenmektedir. Bu yardımdan yararlanmak isteyen ailelerin birey başına düşen aylık gelirlerinin, asgari net ücretin üçte ikisinin altında olması gerekmektedir.
- Muhtaç olmak koşuluyla özürlü oranı %40'in üzerinde olan engellilere özürlü aylığı bağlanmaktadır. Bunun için sağlık raporu, nüfus cüzdanı ve üç adet fotoğrafla kaymakamlıklardaki mal müdürlüklerine başvurmak gerekir.
- Özürlü oranı %40'in üzerinde olup hiçbir geliri olmayan engellilere Vakıflar Genel Müdürlüğünce muhtaç aylığı bağlanmaktadır. Aylık bağlanacak muhtaç, engelli ve yetim sayısı her yıl Vakıflar Genel Müdürlüğünce belirlenmektedir.
- Sosyal güvencesi olmayan, tedavi giderlerini kendi olanaklarıyla karşılayamayan engelli bireylere *Yeşil Kart* verilmektedir. Özürlü oranı %40'in üzerinde olup muhtaç olması nedeniyle aylık alan engelliler, herhangi bir inceleme veya başvuruya gerek olmaksızın Yeşil Kart uygulamasından yararlanırlar.
- Belirli şartlara bağlı olarak birtakım iş yerlerine engelli eleman istihdam etme zorunluluğu getirilmiştir. Bu düzenleme engelli bireylere istihdam olanağı sağlamaktadır.
- Engelli bireyler, gelir vergilerini indirimli olarak öderler.
- Engelliler için özel tertibatla üretilmiş otomobil ve minibüsler gümrük vergisinden muaftır.
- Engeli nedeniyle tekerlekli sandalye veya bez gereksinimi içindeki engelliler valiliklere sağlık raporları ile başvuru yaparak gereksinimlerinin karşılanmasını talep edebilirler.
- Devlet Tiyatroları gösterileri engelliler için ücretsizdir.

Yerel yönetimler kent düzenlemesine dair uygulamalarda, engellilerin yararlanma koşullarını sağlayıcı yaklaşımda bulunmakla ve ayrıca var olan fiziki engellerin kaldırılması ile yükümlüdürler.

Belediyeler tarafından işletilen veya kiraya verilen büfe, otopark gibi iş yerlerinin işletilmesi konusunda engelli bireylerin önceliği bulunmaktadır.

- Engelli yolcular için; Türk Hava Yolları ile uçuşlarda %40, Türk Denizcilik İşletmeleri ve Devlet Demir Yolları ile seyahatte %20 ve karayolu taşımacılığında %50 indirim uygulanmaktadır.
- İletişim hizmeti veren sabit hat ve GSM operatörleri engelliler için indirimli tarife uygulamaktadır.
- Yerel yönetimlerce alınacak kararlara göre değişkenlik göstermekle birlikte genellikle şehir içi ulaşım ve su bedeli engelli bireyler için ücretsiz ya da indirimlidir.
- Engelliler için Çevre ve Orman Bakanlığına bağlı orman içi dinlenme tesisleri ve millî parklara giriş ücretsiz, çadır ve karavanla konaklama bedeli %50 indirimlidir.
- Engellilerin profesyonel olarak spor yapmaları için Devlet Bakanlığına bağlı engelliler spor federasyonları bulunmaktadır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları

İhtiyaç sahibi yurttaşlara nakdi ve ayni yardım yapmak üzere ülkemizde bütün il ve ilçelerde valilik veya kaymakamlıklarda Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları bulunmaktadır. Engeli olmayan ihtiyaç sahibi yurttaşlar yanında engelli bireyler de Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Vakfından yardım alabilmektedirler. Engelli bireyin bağlı olduğu Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanmayan tedavi giderleri, ortopedik veya diğer yardımcı araç gereç bedelleri Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Vakfından talep edilebilir.

Çalışırken engel durumu oluşması hakkında daha fazla bilgi için ayrıca bk. Bir gün Hepimiz Yaşlanacağız bölümü.

E T K İ N L İ K L E R

Cümleleri Tamamlayalım

Aşağıdaki cümleleri tamamlayan en uygun seçeneği işaretleyin.

- 1 Bir kimse eğer bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal, sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde yitirmişse...
 - a) kendi başının çaresine bakmayı öğrenmelidir.
 - b) sosyal hayattaki diğer bireyleri fazla rahatsız etmemelidir.
 - c) devlet ve diğer bireyler engelli bireyin hayat kalitesini arttırmak için üzerine düşeni yapmalıdır.
- 2 Engelli bireylerin temel sorunları...
 - a) sadece kendilerinin sorunudur.
 - b) devletin ve toplumun ortak sorunudur.
 - c) kendilerinin ve yakın çevrelerinin sorunudur.
- 3 Engelli bireylerin eğitimi için...
 - a) özel önlemlerin alınması ve düzenlemelerin yapılması gereklidir.
 - b) özel düzenlemeye gerek yoktur, engelli bireylerin diğer bireylerle birlikte eğitim görmeleri yeterlidir.
 - c) yapılabilecek bir şey yoktur.

Çevremize Bir Bakalım

Aşağıdaki soruları cevaplayıp grup içinde tartışın.

1 Çevrenizde engelli kimseler var mı?

2 Size yakınlık derecesi nedir?

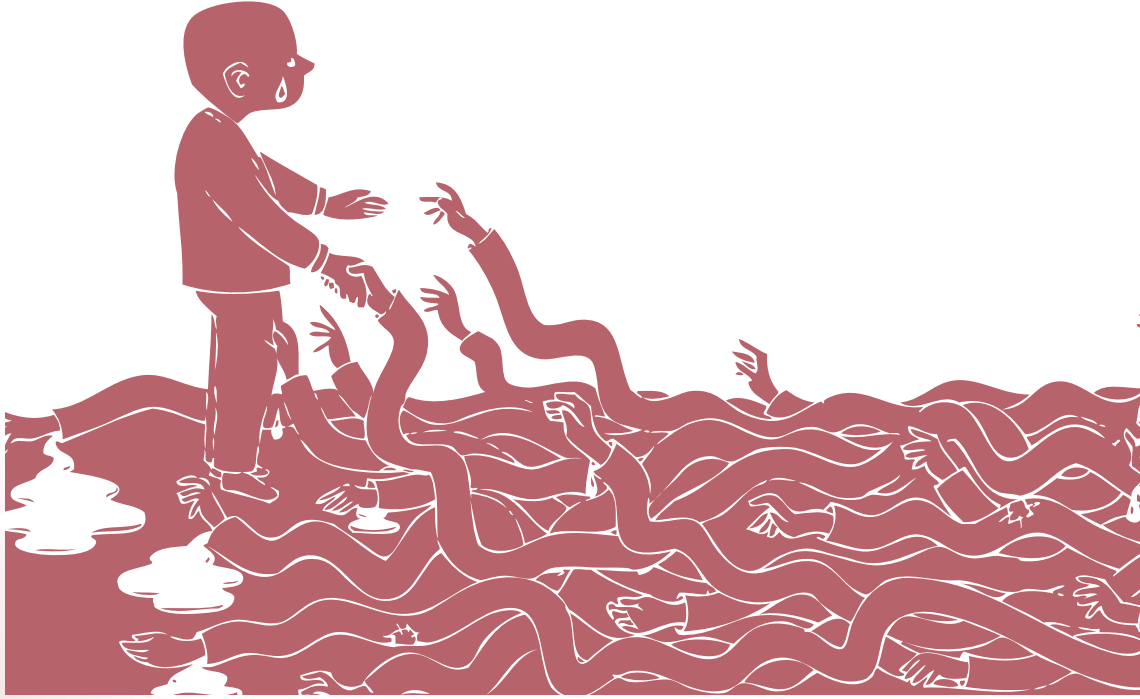
3 Engelli bireylerin sahip oldukları hangi hakları biliyorsunuz?

4 Sizce tanıdığınız engelli bireyler bu haklardan hangilerini biliyorlar?

5 Yaşadığınız bölgede engelli bireyler için gereken kolaylaştırıcı düzenlemeler yapılıyor mu?

6 Sizce engelli bireylerin hayat kalitesini arttırmak için nelere dikkat edilmeli ve ne tür düzenlemeler yapılmalıdır?

HUKUK.....

ünite 3

Şehit Yakınları
ve Gaziler

Sözlükler, “kutsal bir ülkü ve inanç uğrunda ölen kimse”yi şehit olarak tanımlıyor. Bizler için şehit sözcüğünün, sözlükteki bu tanımın çok ötesinde anlamı var. Vatanımız için, namusumuz için, bağımsızlığımız için, inançlarımız için isteyerek, koşarak gideceğimiz şehitlik yolunda varılacak şehadet mertebesinin, en yüksek mertebelerden biri olduğunu kabul ederiz. Bu mertebeye erişmiş şehitlerimize şükran borcunun bir ifadesi olarak onların geride bıraktıkları yakınlarına bazı kolaylıklar sağlanmıştır.

Bu bölümde şehit yakınlarına sağlanan;

- istihdam,
- tazminat,
- sağlık hizmetleri,
- askerlikten muafiyet,
- askerî kimlik kartı,
- eğitim önceliği,
- eğitim yardımı,
- çeşitli indirimler

vb. haklar hususunda bilgi verilmektedir.

Şehit Yakınları ve Gaziler

Tarihimiz şehitlik destanları ile doludur. Vatan savunması, bağımsızlık mücadelesi, kutsal bildiklerimizin muhafazası için canlarını vermeyi göze alarak mücadele eden şehitlerimizin yüce bir mertebeye ulaştıklarına inanırız. Şehit yakınları da evlatlarının, babalarının, eşlerinin şehadeti ile onların ebedi mutluluğa erdiğine inanarak mutlu olmaya çalışırlar. Ancak yine de bir yakının kaybindan doğan üzüntü onların hayatlarını zorlaştırır. Bunun yanı sıra şehit olan kimsenin geride bıraktıklarının yaşamlarını devam ettirmeleri konusunda farklı zorlukların da olacağı kuşkusuzdur.

Şehitlerimize şükran borcunu ifade etmenin bir yolu da onların geride bıraktıkları yakınlarına milletçe sahip çıkmaktır. Bunun için çeşitli düzenlemeler ile şehit yakınlarına eğitim, sağlık, istihdam gibi konularda pozitif ayrımcılık uygulanmaktadır.

Şehit yakınları için sağlanan bu hakların birçoğu gaziler ve gazilerin çalışamayacak durumda olan yakınları için de geçerlidir.

İstihdam Edilme

Terör eylemleriyle mücadele ederken yaşamını yitiren şehitlerin yakınları ile bu mücadele esnasında yaralanarak sakat kalmış olan gazilerin istihdamı konusunda getirilen düzenleme gereğince kamu görevlisi olan ya da kamu görevlisi olmamakla birlikte er, erbaş veya geçici köy korucusu olan;

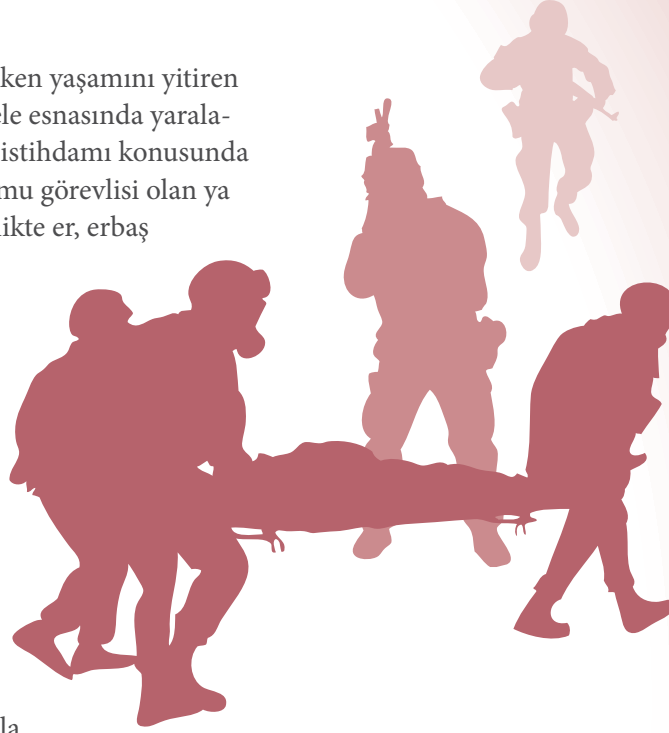
- şehitlerin yakınlarının,
- çalışamayacak derecede sakat kalmış gazilerin yakınlarının,
- çalışabilecek durumdaki gazilerin kendilerinin

işe yerleştirilmelerinde kolaylık tanınır.

Buna göre kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimlerdeki personelin yüzde biri, özel sektöre ait olan ve elliden fazla işçi çalışan iş yerlerindeki kadronun yüzde ikisi bu kimselere tahsis edilir. Bu haktan şehit ve çalışamayacak durumdaki gazi yakınlarından iki kişi yararlanabilir. Bu hak eş, çocuklar ve kardeşlere aittir.

Tazminat

İç güvenlik ve asayişin korunmasını sağlamaya çalışırken veya kaçakçılık suçları ile mücadele ederken yaralananlara ve ölenlerin kanuni mirasçılarına nakdi tazminat ödenir. Yine bu nedenle yaralanan ve sakat kalan kimselerin sosyal güvenlik kurumlarından aldıkları aylıklar %25 oranında arttırılır.

Sağlık Hizmetleri

Şehit ve gazi yakınları ile gaziler herhangi bir sosyal güvence kapsamında olmasalar dahi, Sağlık Bakanlığı'na bağlı sağlık kuruluşlarında, sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanırlar. Katkı payı adı ile alınan ödentiyi ödemekten de muaftırlar. Ayrıca şehit ve gazi yakınlarına ücretsiz sağlık hizmeti veren çeşitli kurumlar da vardır. Örneğin 19 Mayıs Üniversitesi ve Fırat Üniversitesi bünyesindeki sağlık kuruluşları gibi.

Ayrıca gazilerin yaşamlarını devam ettirmeleri için gerekli tıbbi cihazlar da herhangi bir kısıtlama olmaksızın ve katkı payı alınmaksızın kendilerine temin edilir.

Askerlikten Muafiyet

Askerlik hizmetini yerine getirmekte iken ölen, akıbeti meçhul kalan, hakkında gaiplik kararı alınan veya maluliyet aylığı bağlanmasını gerektirecek biçimde sakat olanların yakınlarının askerlik görevleri ile ilgili bazı kolaylıklar sağlanır:

- Baba ve annesinin müşterek olarak talep ettiği veya baba ya da annesinden biri ölmüş ise sağ olanın talep ettiği kardeşlerden biri, istekli olmadıkça silah altına alınmaz veya silah altında ise terhis edilir.
- Baba ve annenin anlaşamamış olması veya her ikisinin de ölmüş olması durumunda; öncelikle silah altında olan kardeş var ise istekli olması hâlinde terhis edilir. Silah altında olan kardeş yoksa veya silah altında olan kardeş terhis olmak istemez ise askerlik hizmet sırası gelen ilk kardeş istekli olmadıkça silah altına alınmaz.
- Şehit olan kimsenin kardeşi askerlik görevini, ikametgâhına yakın bir yerde yapma hakkına sahiptir.
- Askerlik hizmetini yerine getirmekte iken Terörle Mücadele Kanunu kapsamında hayatını kaybeden yükümlülerin kendilerinden olma erkek çocukları ile aynı anne ve babadan olan kardeşlerinin tamamı, istekli olmadıkça silah altına alınmaz ve silah altındakiler istekleri hâlinde terhis edilir.

Askerî Kimlik Kartı

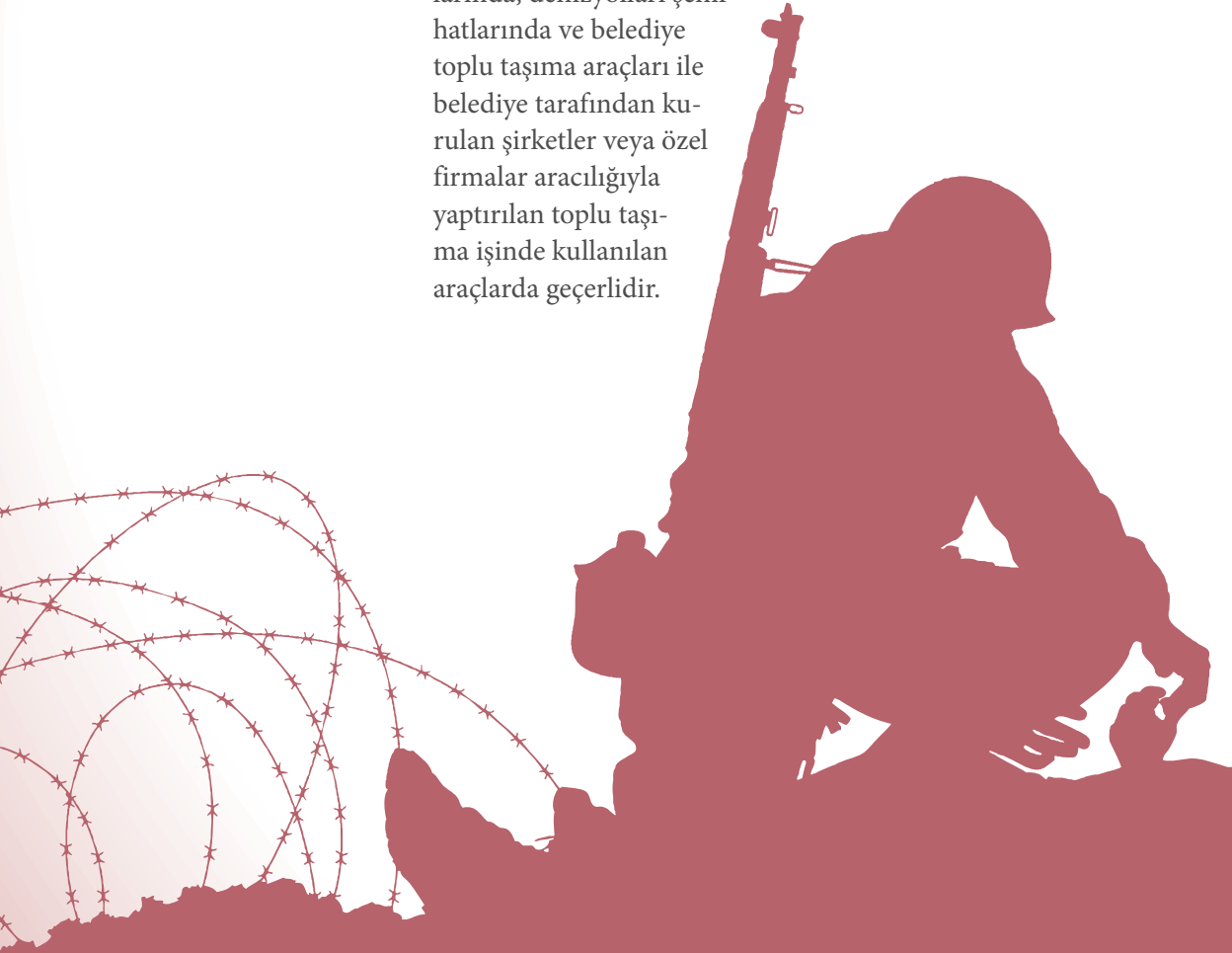
Şehit subay, astsubay, uzman erbaşların dul eşlerine, yetim maaşı bağlanabilen erkek çocukları ile evlenmiş kız çocuklarına, kendisine maaş bağlansın ya da bağlanmasın anne ve babalarına askerlik şubelerince *TSK Kimlik Kartı* verilir. Bu kişiler kendilerine verilen kimlik kartı ile orduvleri ve sosyal tesislerden günübirlik istifade edebilirler.

Eğitim Yardımı ve Önceliği

- Şehit ve gazilerin çocukları, sınavsız olarak parasız yatılı öğrenimden yararlanma hakkına sahiptirler.
- Anaokulu seviyesinden ortaöğretim seviyesine kadarki tüm özel öğretim kurumları, dersaneler, kurslar, motorlu taşıt sürücü kursları, etüt eğitim merkezleri, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri, öğrenci sayılarının yüzde üçü kadar sayıda şehit veya gazi çocuğuna ücretsiz eğitim imkânı sunmak zorundadırlar.
- Şehit ve gazilerin yüksek öğrenimde okuyan çocukları, katkı payı ödemekten muaftırlar.
- Şehit ve gazi çocukları Kredi ve Yurtlar Kurumuna bağlı yurtlardan ücretsiz olarak ve öncelikle yararlanırlar. Aynı şekilde Kredi ve Yurtlar Kurumu tarafından verilen yüksek öğrenim kredisi öncelikle şehit ve gazi çocuklarına tahsis edilir.
- Şehit ve gazi çocuklarına, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından eğitim yardımı yapılır. Ayrıca talep etmeleri hâlinde Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından burs verilir.
- İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü personeli iken şehit veya gazi olanların çocuklarına, polis okullarına giriş sınavlarında ilave puan verilir. Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı yükseköğrenim yurtlarında ücretsiz ikamet kolaylığı tanınır.

Diğer Haklar

- Şehit yakınlarının ve gazilerin konutlarında tükettikleri elektrik enerjisi bedeli üzerinden %40 indirim uygulanır.
- Şehit yakınlarının ve gazilerin oturdukları konutlarda tüketilen su bedeli indirimlidir. Her belediyenin uygulayacağı indirim oranı, en az %50 olmak şartıyla, Belediye Meclisi tarafından kararlaştırılır.
- Şehitlerin dul kalan eşleri, Emekli Sandığı dışındaki sosyal güvenlik kuruluşlarına tabi olarak çalışmayan ve bu kuruluşlardan aylık almayan kız çocukları, çalışarak hayatını kazanamayacak derecede malul ve muhtaç olan erkek çocukları, reşit olmayan çocukları ile anne ve babaları ulaşım hizmetlerinden ücretsiz yararlanırlar. Bu hak, yurt içinde Devlet Demiryollarında, denizyolları şehir hatlarında ve belediye toplu taşıma araçları ile belediye tarafından kurulan şirketler veya özel firmalar aracılığıyla yaptırılan toplu taşıma işinde kullanılan araçlarda geçerlidir.

- Şehit ve gazi yakınları ile gaziler, ikamet ettikleri yerin dışında bulunan ve kamu kuruluşlarına ait olan sosyal tesis ve misafirhanelerden, bu kuruluşların kendi personeline uyguladıkları tarife üzerinden yararlanma hakkına sahiptirler.
- Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan şehit ve gazi yakınları, 18 Mart Şehitler Günü'nde idari izinli sayılırlar.
- Kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan şehit ve gazi yakınlarının atamalarında istekleri öncelikle karşılanır.
- Şehit ve gazi yakınları, Diyanet İşleri Başkanlığı hac kontenjanından öncelikle ve kura işlemine katılmadan yararlanırlar.
- Şehit ve gazi yakınlarının kullandıkları cep telefonu hizmet bedellerine GSM firmaları tarafından indirim uygulanır.

- Sakat kalan gazilerin serbest meslek faaliyetlerinin vergilendirilmesinde indirim uygulanır. Yine bu kimselerin edinecekleri araçlar ÖTV'den ve gümrük vergisinden muaftır.

E T K İ N L İ K L E R

Mini Test

Aşağıdaki sorular için en doğru cevabı işaretleyin.

- 1 İşe yerleştirilmelerinde kolaylık sağlanması gereken kişiler hangi seçenekte doğru olarak listelenmiştir?
 - a) Şehitlerin yakınları
Çalışamayacak derecede sakat kalmış gazilerin yakınları
Çalışabilecek durumdaki gazilerin kendileri
 - b) Şehitlerin vasiyet ettiği kimseler
Gazilere çok değer veren mahalle halkından kimseler
İflas ettiği için çalışma şevki kırılmış kimseler
 - c) Şehitlerin arkadaşları
Çalışamayacak derecede sakat kalmış gazilerin arkadaşları
Çalışabilecek durumdaki gazilerin arkadaşları

- 2 Kimlere devlet tarafından nakdi tazminat ödenir?
 - a) Aralarındaki kavgadan dolayı ölen tarafların yakınlarına
 - b) Bir hasmı tarafından yaralanan ve hastanede uzun süre yatan devlet memuruna
 - c) Asayiş koruma görevi sırasında ölen kimsenin kanuni mirasçısına

- 3 Şehit yakınlarının sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi doğrudur?
 - a) Şehit yakınları herhangi bir şekilde sosyal güvence kapsamında değilse sağlık hizmetlerinden yararlanamazlar.
 - b) Katkı payı da dâhil, hiçbir ücret ödemeksizin sağlık hizmetlerinden yararlanabilirler.
 - c) Sağlık hizmetlerinden ücretsiz olarak yararlanırlar. Ancak sadece katkı payı adı ile alınan ödentiye ödemeleri gerekir.

Ne ifade Ediyor?

Aşağıdaki kavramların sizin için ne ifade ettiğini tartışın.

şehit

terör eylemi

gazi

askerlik

şehit yakını

4 Hangisi askerlikten muafiyet için bir gerekçe olabilir?

- a) Askerlik yapmayı istememek
- b) Bakmakla yükümlü olduğu yakınları bulunmak
- c) Terörle mücadele ederken ölen askerin kardeşi olmak

5 Şehit ve gazilerin çocuklarına hangi eğitim imkânları sağlanır?

- a) Vakıflar Genel Müdürlüğünden burs alabilirler ve üniversitede katkı payı ödemezler.
- b) İstedikleri bir üniversiteye sınavsız kayıt yaptırabilirler ve yalnızca katkı payı öderler.
- c) İstedikleri takdirde kendilerine devlet tarafından özel öğretmen desteği sağlanır.

HUKUK.....

ünite 4

Hükümlü Hakları

Kanunların suç saydığı eylemleri gerçekleştirenler, toplumun vicdanının rahatlatılması ve adalet duygusunun gerçekleştirilmesi için yargılanırlar. Eylemlerinin karşılığı olarak öngörölmüş yaptırıma muhatap olurlar ve hükümlü adını alırlar. Hükümlü olmak, bireyi çoğu kez tüm yaşamı boyunca izler.

Bu bölümde hükümlü olan bireyin karşı karşıya bulunduğu güçlüklerin çözümüne ilişkin hakları ele alınacaktır.

Hükümlü Hakları

Toplum düzeninin devamlılığı; bireylerin can ve mal güvenliğinin sağlanmasına bağlıdır. Her birey canı ve malına yönelik bir saldırıya uğramayacağı ve karşılığabileceği herhangi bir saldırı veya tecavüzün cezalandırılacağı güveni içinde olmaya ihtiyaç duyar. Bu nedenle hukukun en önemli uğraş alanlarından biri, *suç bilimi* olmuştur.

Kanunlara karşı gelenler, nasıl bir yaptırımla karşı karşıya kalmalıdır? Bu yaptırım nasıl uygulanmalıdır? Verilen cezanın, suç işleyen bireyi ıslah edici olması nasıl sağlanır? Bunlara benzer sorulara verilen cevaplar, toplumların *ceza politikasını* oluşturur. Günümüzde birkaç istisna hariç, tüm toplumların ceza politikasının özünde, suç işleyen bireyin ıslah edilerek yeniden topluma kazandırılması vardır. Ancak bu çabaya rağmen yine de kanunların suç saydığı bir eylemi gerçekleştirdiği için ceza alan kişilerin cezalarını çektikten sonra toplumla kaynaşmalarında birtakım güçlüklerle karşılaşmaktadır. Toplumun *sabıkalı* bireye bakışı ve suç işlemiş kişinin yeniden suç işleyebileceğine ilişkin toplumsal bilinçaltı, hükümlü bireylerin yaşamlarını zorlaştırmaktadır.

Tutuklu Kimdir?

Tutuklu, herhangi bir suç işlediği konusunda hakkında kuvvetli şüphe bulunan, bu nedenle yargılanan ve bu sırada tutukevine kapatılan kimsedir. Yargılanan bir kişinin tutuklanması için kanunda öngörülen bazı koşulların (işlenildiğinden şüphe edilen suçun ağır olması, sanığın kaçması veya delilleri karartma şüphesinin olması vb.) gerçekleşmesi ve hâkim kararı gerekir.

Tutuklu kimsenin, yargılandığı suçu işlediği henüz mahkeme kararı ile kesin olarak saptanmamıştır. Yapılacak yargılama sonunda, kişi tutuklu olsa bile suçu işlemediği mahkemece karar altına alabilir.

bk. AEP Hukuk Okuryazarlığı kitabı, Tarafım, Tarafsın, Taraf bölümü.

Hükümlü Kimdir?

Hükümlü, suç işlediği kesin olarak mahkeme tarafından saptanan ve işlemiş olduğu suç nedeniyle kanunlarda öngörülen cezalardan birine mahkûm olan kimsedir.

Tutuklu ve Hükümlülerin Temel Hak ve Özgürlükleri

Tutuklu ve hükümlülerin temel hak ve özgürlüklerinden bazıları şunlardır:

- Can güvenliğinin sağlanması
- Kendini geliştirme imkânı (okuma, araştırma, spor yapma vb.)
- İnsanlık dışı muameleye uğramama
- Tutuklu ve hükümlüler arasında baskı amacıyla ırk, cinsiyet, din, engelli olma ve benzeri nedenlerle ayrımcılık yapılmaması
- Haftada en az bir kez yakınlarıyla görüşme
- Tüm sağlık giderlerinin devlet tarafından karşılanması

Tahliye Oldum, Ya Sonra?

İşlemiş olduğu suçun cezası olarak belli bir süreyi özgürlüğünden yoksun olarak cezaevinde geçirmek zorunda kalan bireyin, cezasını çekip tahliye olduktan sonra yaşama karıştığına, çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalması çok doğaldır. Öncelikle cezaevinde geçirilen süre boyunca bireyin mesleki yaşamı ke-sintiye uğrayacak, mevcut iş düzeni bozulacak ve çıktığında muhtemelen işsiz olacaktır. Dolayısıyla bu aşamada bireyin karşılaşacağı en büyük sorun, ekono-mik olarak yaşamını sürdürme zorluğudur. Cezasını çekmiş bireylerin topluma kazandırılmaları, yeniden suç işlemelerinin önlenmesi için kamu kurumlarında istihdam edilmelerini kolaylaştıracak bazı düzenleme-ler mevcuttur.

Bu düzenlemelerden yararlanabilecek kişiler şunlardır:

- Altı aydan daha uzun süreli hürriyeti bağlayıcı bir suçtan hüküm giymiş, cezalarını infaz kurumlarında tamamlamış veya cezası tecil edilmiş yahut şartlı salıverme yoluyla tahliye edilmiş olanlar
 - Ceza süresine bakılmaksızın devlet memuru olma-ya engel bir suçtan hüküm giymiş, cezalarını infaz kurumlarında tamamlamış veya cezası tecil edilmiş yahut şartlı salıverme yoluyla tahliye edilmiş olanlar
 - Özel kanunlarında belirtilen şartlardan dolayı istih-dam edilmeleri olanağı bulunmayanlar
 - Ömür boyu kamu hizmetinden yasaklı bulunanlar
- Eski hükümlüyü işe göndermede, aşağıdaki öncelik sırası göz önünde bulundurulur:
- Eğitimi daha yüksek olanlar veya mesleği bulunanlar
 - Cezası tecil edilmiş olanlar
 - İstemde bulunan iş yerinde daha önce çalışmış bulu-nanlar
 - 16–18 yaş arasında olanlar
 - Engelliler

E T K İ N L İ K L E R

Hatırlayalım!

Aşağıdaki soruları cevaplayın.

1 Tutuklu kimdir?

2 Hükümlü kimdir?

3 Tutuklu ve hükümlülerin temel hak ve özgürlükleri nelerdir?

4 Hükümlülerin tahliye edildikten sonra ne gibi hakları vardır?

Düşünelim, Tartışalım!

Aşağıdaki konular üzerinde düşünün. Fikirlerinizi diğer katılımcılarla paylaşın.

1. Sizce toplumdaki suç oranlarını düşürmenin yolları nelerdir?
2. Sizce eski hükümlülerin topluma yeniden kazandırılmasını sağlamak için neler yapılabilir?

DAHA FAZLA BİLGİ İÇİN...

Başka Ne Okuyabilirim, Hangi Eğitimlere Katılabilirim?

Bu kitaptan faydalandıysanız ve bu konuda daha fazla bilgiye ulaşmak istiyorsanız *Kaynakça* bölümündeki eserleri de inceleyebilirsiniz. Ayrıca AEP (Aile Eğitim Programı)'in diğer kitaplarını da okuyabilirsiniz ve bu kitapların içeriklerinin daha kapsamlı bir şekilde ele alındığı AEP eğitimlerine katılabilirsiniz.

1. Hukuk Okuryazarlığı
2. İş Hayatı ve Hukuk
3. Aile Yaşam Becerileri
4. Yaşlı Sağlığı

Hangi Kuruma Başvurabilirim, Kimlere Danışabilirim?

Aşağıda isimleri listelenen kurumlar bu kitabın konusuyla ilgili alanlarda faaliyet göstermektedir. Yardım almak istediğinizde bu kurumlarla bağlantıya geçip yetkililere danışabilirsiniz:

1. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
2. İl veya bölge barosu
3. Yerel yönetimler
4. Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri
5. Askerlik Şubesi
6. Engellilere, yaşlılara, şehit yakınlarına ve hükümlülere yönelik faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları
7. İl ve ilçe İnsan Hakları Kurulları

Kitaplar ve AEP Hakkındaki Sorularınız İçin...

www.aile.gov.tr

Kaynakça

Bu ders kitabı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından geliştirilen Aile Eğitim Programı (AEP) çerçevesinde aile bireylerine yönelik eğitimlerde kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Bir “ders kitabı” oluşu sebebiyle okuma ve yararlanma kolaylığı göz önünde bulundurulmuş, öz ve sade bir ders kitabı oluşturulmasına çaba gösterilmiş, amaçtan uzaklaştırıcı niteliklerden uzak durulmaya çalışılmıştır. Hazırlayanların sundukları bilgi, görüş ve yaklaşımlar, gerek kendi yetişmeleri ve eğitimleri sürecinde yararlandıkları kişi ve eserlere, gerekse kitabın hazırlanmasında başvuru olan aşağıdaki kaynaklara dayanmaktadır. Bu sebeple hazırlayanlar bu kitaba dolaylı katkıları bulunan kişi ve kaynakların her birine teşekkür ederler.

- Acar, F. (2007). *Aile hukukumuzda mal rejimleri ve eşin yasal miras payı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Aycın, H. (2007). *Bocurgat* (Üçüncü baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Aycın, H. (2008). *Asâ* (İkinci baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Aycın, H. (2008). *Gece yürüyüşü* (İkinci baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Aycın, H. (2009). *Nun*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Aysoy, M. (2004). *Avrupa Birliği sürecinde özürülüler politikası*. İstanbul: Açık Kitaplar.
- Cansel, E. ve Özel, Ç. (2009). *Hukuk başlangıcı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Çağlar, S. (2009). *Uluslararası hukuk ve Türk hukuk sisteminde engellilerin eğitim hakkı ve devlet yükümlülükleri*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Çelikel, A. ve Şanlı, C. (2007). *Türk milletlerarası özel hukuk mevzuatı*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Demiralp, B. T. ve Şimşek, M. (1998). *Yasalardaki en son değişikliklerle uygulamada miras davaları ve veraset vergisi: Açıklamalı, örnekli, içtihatlı*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Doğan, V. (2009). *Türk vatandaşlık hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Doğan, V., Aygül, M. ve Eseli, H. (2008). *Milletlerarası özel hukuk mevzuatı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Engin, B. İ. ve Serozan, R. (2008). *Miras hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Karçay, K. (2002). *Toplumsal bir kimlik olarak özürülülük*. Yayınlanmamış uzmanlık tezi, Başbakanlık Özürülüler İdaresi Başkanlığı, Ankara.
- Türk Dil Kurumu (2005). *Yazım kılavuzu*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Türk Dil Kurumu (2009). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- . (10 Temmuz 1976). 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun. *Resmi Gazete*, sayı: 15642.
- . (19 Ocak 2002). 4736 sayılı Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Ürettikleri Mal ve Hizmet Tarifeleri Hakkında Kanun. *Resmi Gazete*, sayı: 24645.
- . (7 Nisan 2001). 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu. *Resmi Gazete*, sayı: 24366.
- . (8 Aralık 2001). 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu. *Resmi Gazete*, sayı: 24607.

Teşekkür ve İzinler

Bu ders kitabı ile içeriğindeki bilgiler, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü adına EDAM tarafından, titiz ve büyük bir çaba gösterilerek hazırlanmıştır ve belirli bir konunun veya konuların çok geniş kapsamlı bir şekilde ele alınmasından ziyade genel çerçevede bilgi vermek amacını taşımaktadır. Buna uygun şekilde, bu materyallerdeki bilgilerin amacı, profesyonel ve akademik bağlamda tavsiye veya hizmet sunmak değildir. Materyallerin ve içeriğindeki bilgilerin kullanılması sonucunda ortaya çıkabilecek her türlü risk okuyana ve kullanana aittir. Bu kullanımdan kaynaklanan her türlü zarara dair risk ve sorumluluk tamamen okuyan ve yararlanan tarafından üstlenilmektedir. Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve EDAM, söz konusu kullanımdan dolayı (ihmal-kârlık kaynaklı olanlar da dâhil olmak üzere) sözleşmeyle ilgili bir dava, kanunlar veya haksız fiilden doğan her türlü özel, dolaylı veya arızı zararlardan ve cezai tazminattan dolayı sorumlu tutulamaz.

Öneri ve eleştirileri için *Ahmet Mercan, Ali Soyer, Ali Şefik Deniz, Ayhan Küçük, Ayşe Dilek Ergüler, Betül Altınsoy Yanılmaz, Cesur Ceylan, Derya Yanık, Emine Ekenler, Ezgi Vural, Fahri Safa Küpçü, Fatma Benli, Halil Ekşi, Halil İbrahim Ayçiçek, Hamit Kardaş, Hatice Karaca, Julide Işıl Bağatur, Mehmet Akif Karakuş, Mehmet Bahar, Muhammet Emin Özkan, Murteza Bedir, Mustafa Ercan, Mustafa Otrar, Neriman G. Karatekin, Neşe Doğan Yüksel, Orhan Filiz, Orhan Akmoğlu, Şadi Çarsancaklı, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Hukuk Müşavirliği, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Şehit Yakımları ve Gaziler Dairesi Başkanlığı, Yakup Kemal Kalyoncu, Yasin Şamlı, Yusuf Alpaydın, Ayrımcılığa Karşı Kadın Hakları Derneği (AKDER), Adalet Sistemi Uzmanları Derneği, Hukukçular Derneği, Lokman Hekim Sağlık Vakfı, MAZLUMDER İstanbul Şubesi, Sağlık-Der, Yeşilay'a teşekkür ederiz. Eserin hazırlanması sırasında fotoğraf ve çizimlerinin kullanımına izin veren aşağıdaki kişi ve kurumlara teşekkür ederiz.*

fotolia.com.tr: 8 Gina Sanders, 11 Ilan Amith, 12 Lisa F. Young, 14 Konstantin Sutyagin, 15 The-Supe87, 16 Alexander Rath, 17 khz, 18 Rhonda Ramadge, 20 Roman Milert, 22 dbvirago, 24 Lorelyn Medina, 28 DXfoto.com, 37 petrol, 40 James Steidl, 41 Gina Sanders, 43 skvoor

Hasan Aycın: 6, 18, 28, 38

Bilgi için: ▶ www.aile.gov.tr
▶ www.aep.gov.tr

Mehmet Bülent Deniz

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezuniyetinin (1986) ardından serbest avukat olarak çalışmaya başladı. Hukukçu kimliği ile çeşitli sivil toplum kuruluşlarında çalışmalar yürüttü. *Tüketiciler Birliği*'nin kurucu başkanlığını yaptı. Hasta ve Hasta Yakını Hakları Derneği, Hukukçular Derneği, Mazlumder gibi kurumlarda yönetici ve aktivist olarak bulundu. Sivil toplum, hasta hakları, sivil itaatsizlik, tüketici hakları ilgilendiği alanlardır. Halen Tüketiciler Birliği Federasyonu Genel Başkanı olup serbest avukatlık yapmaktadır.

Parayla Satılmaz.

T.C.
Aile ve
Sosyal Politikalar
Bakanlığı

ISBN: 978-605-4628-32-2

9 786054 628322